

Görüşler / *Opinion Papers*

Kütüphanecilik Bağlamında 64. Hükümet Programı

The 64th Government Programme in the Context of the Librarianship

Şenol Karadeniz*

Öz

Bu çalışmada, 64. Hükümet Programı'nın kütüphanecilikle ilişkili olabilecek boyutlarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Program, doğrudan kütüphanecilik teriminin geçtiği bölümler ve kütüphanecilik ile ilişki olabilecek bölümler olarak ayrı ayrı ele alınmıştır. Programda önerilen tedbirlerin kütüphanecilik ile ilişkisi ortaya konulmuş ve öneriler getirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: *Bilgi politikaları; hükümet programı; kütüphane; Türkiye.*

Abstract

In this study, it is aimed to examine the dimensions of the 64th Government Program that can be based on librarianship. The program is separately approached as departments that are directly related to librarianship and departments that can be related to librarianship. The relation of measures suggested in the program to librarianship and some suggestions are provided.

Keywords: *Information policies; government programme; library; Turkey.*

Bu çalışma, 25 Kasım 2015 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulan 64. Hükümet Programı'nın¹, kütüphanecilikle ilişkili olabilecek boyutlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Program, doğrudan kütüphanecilik teriminin geçtiği bölümler ve kütüphanecilik ile ilişkili olabilecek bölümler olarak ayrı ayrı ele alınmıştır. Önerilen tedbirlerin kütüphanecilik ile ilişkisi ortaya konulmuş ve öneriler getirilmiştir.

* Doktora Öğrencisi. Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. e-posta: senoldkz@gmail.com
PhD Student. Hacettepe University Department of Information Management

¹ Erişim Adresi: http://www.basbakanlik.gov.tr/docs/KurumsalHaberler/64.hukumet_programi.pdf

Program sunuş ve sonuç bölümleri dâhil olmak üzere 8 ana bölümden oluşmaktadır:

- 1) Sunuş
- 2) Demokratikleşme ve Yeni Anayasa
- 3) İnsani Kalkınma ve Nitelikli Toplum
- 4) İstikrarlı ve Güçlü Ekonomi
- 5) Bilim, Teknoloji ve Yenilikçi Üretim
- 6) Yaşanabilir Şehirler ve Sürdürülebilir Çevre
- 7) Vizyoner ve Öncü Ülke
- 8) Sonuç

Doğrudan kütüphanecilik teriminin geçtiği bölümler incelendiğinde “kütüphane” teriminin tüm program boyunca sadece 4 paragrafta, toplam 7 kez kullanıldığı görülmektedir. Doğrudan kütüphanecilik terimi geçen bölümler şunlardır:

Programın “İnsani Kalkınma ve Nitelikli Toplum” ana başlığının, “Gençlik” alt başlığında;

“Çocuk, halk ve üniversite kütüphanelerimizi koleksiyon bakımından çeşitlendirecek, içerik bakımından zenginleştireceğiz.” (s. 57).

Kütüphane dermelerinin zenginleştirilmesi amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığınca merkezden ve taşradan yapılan kitap alımları geçmiş yıllara oranla oldukça yükselmiştir. Özellikle halk ve çocuk kütüphanelerinin güncel koleksiyon sorunu büyük ölçüde çözümlenmiştir. Ancak üniversite kütüphaneleri dışında, özellikle halk kütüphanelerinde elektronik kaynaklara geçiş konusu hala büyük bir sorun olarak durmaktadır.

Programın “İnsani Kalkınma ve Nitelikli Toplum” ana başlığının, “Kültür ve Sanat” alt başlığında;

“Ülkemizde okuma oranının yükseltilmesini özendireceğiz. Bu doğrultuda özellikle halk kütüphanelerinin ve okul kütüphanelerinin sayı ve niteliğini artıracacağız.” (s. 60).

Türkiye’de halk ve okul kütüphaneleri nitelik ve nicelik olarak yetersizdir. Bu nedenle, bu kapsamda gerçekleştirilecek her türlü proje elbette toplumun genelinde ve özellikle kütüphaneciler tarafından memnuniyetle karşılanacaktır. Ancak yapılan araştırmalar gösteriyor ki sadece kütüphane kurmak, okuma alışkanlığı kazandırmada tek başına yeterli bir eylem değildir. Okuma alışkanlığı bir kültür olarak, çocuk yaştan itibaren ezberlemeye değil okumaya ve araştırmaya dayalı bir eğitimle kazandırılabilir.

“Çağdaş kütüphanecilik anlayışı çerçevesinde kullanıcı odaklı, nitelikli kütüphanecilik hizmetlerinin verilebileceği özelliklere sahip yeni kütüphaneleri hizmete açmaya devam edeceğiz.” (s. 60).

Türkiye’nin yeni kütüphanelerle zengin bir bilgi hizmetleri ağına sahip olması, ülkemizin geleceği açısından umut vericidir. Ancak mevcut sistemle halk kütüphanelerinin dünyadaki örnekleriyle yarışabilmesi mümkün gözükmemektedir. Halk kütüphaneleri konusunda halen bir yasa çıkartılamamıştır. Özellikle yeni kurulan üniversitelerin bünyesinde Bilgi ve Belge Yönetimi (Kütüphanecilik) Bölümleri açılmasına rağmen, kütüphanecilerin istihdam edilebilecekleri kadro sayısı son derece kısıtlıdır. Bu nedenle kütüphaneler meslek mensubu olmayan personelle yönetilmeye devam edilmekte, bu da hizmetleri olumsuz etkilemektedir. Ayrıca zaten az sayıda olan halk kütüphaneleri, genelde insanların yoğun olarak yaşadığı mahalle ve semtler yerine, bu yaşam bölgelerine uzakta kurulmuşlardır. Kütüphaneler fiziki alan yetersizliği nedeniyle evde ders çalışma olanağı olmayan öğrencilerin çok azını kabul edebilmektedir. Bu nedenle Bilgi Evleri gibi yeni bilgi merkezleri, çok daha küçük ama çok daha etkin biçimde ve genelde kütüphanelere rakip

olarak topluma hizmet vermeye başlamışlardır. Özetle nitelikli kütüphanecilik hizmetlerinin verilebilmesi için Türkiye'nin bir Bilgi Stratejisi, daha dar kapsamda ise Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yeni bir Kütüphane Stratejisi oluşturması gerekmektedir.

“Cami, kütüphane, medrese, saray, tarihi kamu binaları gibi bütün kültür varlıklarımızın mimari çizimleri ve projelerinin oluşturulmasını ve eserlerin hasar görmesi durumunda tekrar inşa edilecek şekilde bu tasarım ve projelerin arşivlenmesini sağlayacağız.” (s. 60).

Yukarıdaki paragrafta belirtilen konunun tarihi binalarda hizmet veren kütüphaneler için de geçerli ve önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca kütüphane binalarının sadece restorasyonu değil aynı zamanda afet yönetimi gibi konuların da ele alınması uygun olacaktır.

Diğer başlıklar incelendiğinde doğrudan kütüphane terimi geçmese de kütüphanecilik ile dolaylı olarak ilişkili olabilecek bölümler olduğu görülmüştür. İlgili içerik aşağıda sunulmuş olup, öncelikle Programda geçen biçimleriyle alıntılanmış, ardından kütüphanecilik açısından yorumlanmıştır.

“Ülkemizin insan kaynağını çağdaş dünya ile rekabet edebilir donanımına kavuşturan ve hayat boyu süren bir süreç olarak eğitimi insani kalkınmamızın odağına yerleştiriyoruz.” (s. 39).

“Türkiye'nin ‘yüksek insani gelişmişlik’ kategorisinden ‘çok yüksek insani gelişmişlik’ kategorisinde olan ülkeler arasına girmesini hedefliyoruz.” (s. 39).

“Eğitimde bilgi ile bilinç arasındaki etkileşimi temel bir ihtiyaç addediyoruz. Bu yaklaşımla, bilgi tabanlı ekonominin ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştiren, özgürlükçü, üretken ve rekabetçi bir eğitim sisteminin oluşturulması, bu sisteme uygun öğretmenlerin yetiştirilmesi, müfredatın geliştirilmesi ve uygun ortamların tesis edilmesi en temel önceliğimiz olmaya devam etmektedir.” (s. 40).

“Yeni dönemde Milli Eğitim Bakanlığı'nın kurumsal örgütlenmesini, eğitim sisteminin ulusal düzeyde politika belirleme, koordinasyon ve denetiminden sorumlu olacak şekilde geliştireceğiz.” (s. 40).

Bir ülkenin insan kaynağının özünü eğitim oluşturmaktadır. Eğitimin özünü bilgi alışverişi yani bilgi oluşturur. Bilgi toplumuna uygun nitelikte insan yetiştirebilmek için eğitimin buna uygun olarak dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu noktada ilk ve orta öğretimi desteklemek için okul kütüphanelerine, yükseköğrenimi desteklemek için üniversite kütüphanelerine ve toplumun yaşam boyu eğitimini desteklemek için halk kütüphanelerine büyük görevler düşmektedir. Bilgi alışverişinin odak noktasında yer alan kütüphane kurumu çağdaş hale getirilmeden insani kalkınma çabaları eksik kalacaktır. Kütüphane kurumunun çağdaş hale getirilmesi ise ancak ulusal stratejiler oluşturmakla mümkün olabilecektir.

“Okul türleri ve bölgeler arası başarı farklılıklarını azaltarak eğitimde fırsat eşitliğine bütün boyutlarıyla hayatiyet kazandıracağız.” (s. 40).

Fırsat eşitliği sadece okul türleri arasındaki nitelik farkının kapatılması ile değil aynı zamanda öğrencilerin bilgi gereksinimlerinin eşit düzeyde karşılanması ile de yakından ilgilidir. Kütüphaneler varoluşlarından itibaren bilgi gereksinimlerini karşılamada zorluk çeken toplulukların en önemli destekçisi olmuştur. Bu açıdan kütüphanelerin doğrudan kendisi fırsat eşitliği için bir fırsattır.

“Eğitim fakültesi öğrenci veya mezunları için eğitim fakültesi dışındaki fakültelerde çift ana dal veya yan dal yapma imkânı sağlayacağız.”(s. 41).

“Şubat 2016’da 30 bin öğretmenin atamasını yapacağız.” (s. 41).

İlk ve orta öğretim kurumlarındaki kütüphane ve kütüphaneci eksikliği verilerle ortaya konulabilen bir gerçektir. Aynı zamanda genelde Türkçe öğretmenlerinin okul kitaplıklarından sorumlu tutuldukları gözlemlenmektedir. Bu sorunun aşılabilmesi için 64. Hükümet Programı’nda belirtildiği üzere Eğitim Fakültesi öğrencilerinin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerinde yan dal eğitimi almaları sağlanabilir. Bu yolla okullardaki kütüphaneci eksikliğini giderilmesine kısmen de olsa katkı sağlanabilir. Diğer yandan okullara sadece öğretmen atanarak çağdaş eğitime geçişte yaşanan eğitim sorunlarının çözülemeyeceği açıktır. Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği uyarınca okullara kütüphaneciler de atanmalıdır.

“Eğitim mekânlarını yenilikçiliği teşvik edecek, erişilebilir, fonksiyonel ve yerel mimariye uygun bir yapıda ve yeterli oyun, spor ve kültürel alanlara sahip mekânlar olarak tasarlayacağız.” (s. 42).

Bahsedilen bu tedbirlerden yola çıkarak yeterli oyun, spor ve kültürel alanların yanı sıra eğitim mekânlarında çağdaş okul kütüphanelerine de yer verileceği tahmin edilmektedir.

“Yükseköğretim Çerçeve Yasası’ hazırlayarak üniversitelerin yeniden örgütlenmesini ve ‘Yükseköğretim Kalite Kurulu’nun oluşumunu sağlayacağız.” (s. 44).

‘Yükseköğretim Çerçeve Yasası’nın gündeme gelmiş olması son derece olumlu bir gelişmedir. Üniversiteler kütüphane mevzuatlarını kendi öznel niteliklerine göre farklı farklı oluşturmuşlardır. Çerçeve yasası çalışmaları sonucunda veya bu çalışmaya dayanarak kütüphane mevzuatlarının ortak mevzuat altında yeniden düzenlenebilmesi için girişimler başlatılabilir. Üniversite kütüphanelerinin idaresinin ve hizmetlerinin tek yönetmelik altında birleştirilmesi sağlanabilir. Böylece hizmetlerde asgari standartlar belirleneceği gibi personelin özlük vb. hakları da yükseltilebilir.

Aile, Çocuk ve Dinamik Nüfus alt başlığında;

“Aile, bebek ve çocuk dostu kültürel ortam ve mekânlar oluşturacağız. (s. 44).

“İnsan hakları çerçevesi içinde özel olarak çocuk haklarının da son derece önemli olduğunu düşünüyoruz. Çocuklarımız başta olmak üzere yeni nesillerin emniyet ve güven içinde geleceğe hazırlanması, hükümet politikalarımızın birinci önceliğidir. Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış içindeki bir aile ortamında yetişmesi esastır. Bu anlamda doğumdan okul öncesi eğitime, ilköğretimden diğer tüm eğitim süreçlerine kadar çocuklarımızın yetişmesine azami özen gösterecek ve sosyal politikalarımızı, çocuk ve aile merkezli politikalar olarak yeniden dizayn edeceğiz.” (s. 45).

Çocuklar ve gençler başta olmak üzere, daha güvenli ve bilinçli internet kullanımı ve kullanıcı güvenliğini artıracaktır. İnternet kafelerin şartlarını, başta fiziksel koşullar olmak üzere, tüm bireylere hizmet verilebilmelerini teminen iyileştirecek, bu kafeleri sınıflandıracak, sağlıklı ve güvenli bir şekilde hizmet vermelerini sağlayacaktır. (s. 45).

Çocuk dostu sosyal ve kültürel bir ortamın oluşturulmasına yönelik destek programları hazırlayacağız.” (s. 50).

Bir ülkedeki okuma kültürü, çocuk yaşta edinilen alışkanlıkların bir ürünüdür. O halde okuma kültürü gelişmiş bir toplum için okul öncesi gruplara ve çocuklara yönelik kütüphane hizmetlerinin varlığı ve yaygınlığı son derece önemlidir. Programda belirtilen mekânların en

önemlilerinden biri de bu durumda çocuk kütüphaneleridir. Ayrıca çocuk hakları sadece yaşamsal hakları kapsamamaktadır. Aynı zamanda bireyin insan olabilmesi için gerekli olan temel unsur bilgilenme gereksiniminin karşılanmasıdır. Bilgilenme olmadan bireyin toplumsallaşması mümkün değildir. Bu açıdan çocuk kütüphaneleri temel çocuk haklarından biri olarak ele alınmak zorundadır. Çocuk kütüphaneleri, gerekli bilişim teknolojileri ile donatıldıklarında çocukların bilişim becerilerini güvenli bir ortam üzerinden sunabilecek kapasiteye sahiptirler. Aynı zamanda bu işlev kütüphanelerin temel işlevlerinden biridir. Bu bilgiler ışığında çağdaş çocuk kütüphanelerinin ülke çapında yaygınlaştırılmasına şiddetle gereksinim olduğu söylenebilir.

Gençlik başlığı altında;

“Gençlerimizin şiddete ve zararlı alışkanlıklara yönelmelerini önlemek üzere spor, kültür, sanat gibi alanlarda gelişimlerini destekleyici programların uygulanmasına devam edeceğiz. Bütün illerde gençlik ve kültür merkezlerinin sayısını yeterli hale getireceğiz.” (s. 57).

“Hayat boyu öğrenme programlarını yaygınlaştırarak, gençlere temel ve mesleki beceriler kazandıracacağız.” (s. 57).

Kütüphaneler örgün eğitime verdikleri desteğin yanında gençlerin yaşam boyu eğitim sürecini destekleyen, onların sosyalleşmesine katkı sağlayan toplumsal kurumlardır. Halk kütüphanelerinin çocuk veya gençlik bölümlerinin devlet tarafından yüksek düzeyde ve sürekli olarak desteklenmesi bu açıdan Program’a da uygundur.

Kültür ve Sanat başlığı altında;

“Farklı kültürler ve medeniyetlerle yoğun bir etkileşim içerisinde, insanımızın kendisine ait kültürel ve sanatsal ürünleri en özgür şekilde ortaya koyması için gerekli fiziksel ve entelektüel altyapıyı güçlendirmeye devam edeceğiz.” (s. 57).

Kütüphaneler kültürel mirası koruyan ve onu gelecek kuşaklara taşıyan en önemli kurumdur. Kütüphane dermelerine ne kadar çok çeşit bilgi kaynağı dâhil edilirse o ülkenin kültürel mirası o denli zengin biçimde gelecek kuşaklara aktarılmış olur. Dolayısıyla kütüphanelere materyal sağlama etkinliklerinin kapsamının genişletilmesi uygun olacaktır. Diğer bir deyişle kütüphane dermeleri için satın alınan kitap çeşidi ve sayısı ile materyal türü artırılmalıdır.

“Kültürün esas olarak sivil toplum inisiyatifinden beslendiğinin ve yeniden üretildiğinin bilincinde olarak, sivil toplumun kültür ve sanat faaliyetlerine aktif olarak katılabileceği mekanizmaları artıracacağız.” (s. 58).

Kütüphanecilik alanındaki sivil toplum kuruluşları ile kütüphanecilik alanındaki ilgili resmi kurumlar arasında işbirliği olanaklarının en üst seviyeye çıkarılması 64. Hükümet’in hedefleri ile uyumludur.

“Şehirlerimizin kültür ekonomisine yönelik strateji ve projelerini destekleyeceğiz. Şehirlerde, AVM benzeri ticari faaliyet alanlarında kültürel faaliyet alanlarının oluşturulmasını teşvik edeceğiz. Kitap merkezleri, kitapçılar çarşısı ve sahaflara mekân desteği vereceğiz.” (ss. 59-60).

Şehirlerde kültür ekonomisine yönelik bir strateji olarak; uzun yılladır çeşitli kütüphanecilik platformlarında dile getirilmekte olan “AVM’lerde birer kütüphane açılması zorunluluğu”nun hayata geçirilmesi gerek Türk kütüphaneciliği gerekse kültür yaşamımız açısından devrim niteliğinde bir karar olabilir.

“Şehirlerimizin, kültür ve sanat varlıklarımızın ve toplum kesimlerinin zaman içindeki değişimlerini izleyecek şekilde Dijital Fotoğraf Arşivleri oluşturacağız. Böylece medeniyet birikimimizin gelecek nesillere aktarılmasına katkıda bulunmuş olacağız.” (s. 60).

Yerel kültür bellekleri olarak tabir edilen halk kütüphanelerinin bir diğer işlevi de hizmet verdikleri bölgedeki sosyal yaşama ait izleri arşivlemektir. Bu nedenle 64. Hükümet Programı ışığında yerel bellek kurumları olan halk kütüphaneleri bu görevlerini yerine getirmek için ısrarla harekete geçirilmelidirler.

“Başta özel müzeler ve kültür merkezleri olmak üzere iş dünyasının kültür ve sanata daha fazla bütçe ayırmasını özendireceğiz. Bu sayede yerli sanat yönetmenleri, küratörler ve editörlerin yetişmesinin hızlanmasını hedefliyoruz.” (s. 61).

Kütüphane hizmetlerinin sürdürülebilirliğini kolaylaştırmak amacıyla sponsorluk uygulaması için gerekli mevzuat değişikliklerinin hayata geçirilmesi ve tanıtımının yapılması gerekmektedir.

“Milli arşivimizin bütün belgeleriyle düzenlenerek elektronik ortamda araştırmacıların hizmetine sunulmasını sağlayacağız. Kültür kaynaklarımızın tıpkıbasım, sadeleştirme ve dijitalleştirme çalışmaları sonucunda modern teknolojinin imkânlarıyla gelecek kuşaklara ulaştırılmasına yönelik çalışmalarımızı hızlandıracağız.” (s. 61).

“Bilgi Toplumuna Dönüşüm alt başlığı altında; İnternet erişiminin yaygınlaştırılması amacıyla gerekli çalışmaları yapacağız. Bu kapsamda Türkçe sayısal içeriğin gelişimini destekleyeceğiz.”(s. 119).

Türkiye’de en geniş veri içeriği halk kütüphanelerinin raflarında, basılı formatta durmaktadır. Bu nedenle halk kütüphanelerinde çeşitli sayısallaştırma çalışmaları ve büyük veri uygulamaları ivedilikle başlatmalıdır.

Sonuç olarak 64. Hükümet Programı kütüphaneler ile ilgili doğrudan bir takım tedbirlerden yeterince söz etmese de Programın genelindeki amaç, hedef ve eylemlerin bazılarının kütüphaneleri de kapsadığı görülmektedir. Bu nedenle 64. Hükümet Programı, kütüphanecilik alanında gerçekleştirilecek projeler için dayanak oluşturabilecek niteliğe sahip olup, proje yürütücüleri ve karar vericiler için önemli bir politika metni olarak ele alınmalıdır.